

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 1. juuli 2022
(OR. en)

Institutsioonidevaheline
dokument:
2022/0206(NLE)

10587/22
ADD 1

EDUC 257
SOC 426
EMPL 285
JEUN 137

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	30. juuni 2022
Saaja:	Euroopa Liidu Nõukogu peasekretariaat
Komisjoni dok nr:	COM(2022) 316 final - Annex
Teema:	LISA järgmise dokumendi juurde: Ettepanek: Nõukogu soovitus õpiedu saavutamise teede kohta

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2022) 316 final - Annex.

Lisatud: COM(2022) 316 final - Annex

Brüssel, 30.6.2022
COM(2022) 316 final

ANNEX

LISA

järgmise dokumendi juurde:

Ettepanek: nõukogu soovitus

õpiedu saavutamise teede kohta

{SWD(2022) 176 final}

LISA

Õpiedu poliitikaraamistik

Selle poliitikaraamistikuga soovitakse parandada kõikide õppijate õpiedu olenemata nende isikuomadustest, perekondlikust, kultuurilisest ja sotsiaal-majanduslikust taustast. Selles esitatakse peamised tingimused ja meetmed, mille eesmärk on vähendada haridussüsteemist varakult lahkumist ja põhioskuste puudulikkust. Raamistik põhineb õpiedu ulatuslikul ja kaasaval käsitlusel, mis ei hõlma üksnes akadeemilisi tulemusi, vaid ka selliseid elemente nagu isiklik, sotsiaalne ja emotsionaalne areng ning õppijate heaolu koolis. Selles tuuakse välja mõned üldised tingimused (punktid 1 ja 2) ning koolide ja süsteemi tasandil rakendatavad meetmed.

- (1) Kõikide õppijate õpiedu saavutamiseks olenemata nende isikuomadustest, perekondlikust, kultuurilisest ja sotsiaal-majanduslikust taustast on vaja **integreeritud ja terviklikku õpiedu saavutamise strateegiat**, mida rakendatakse asjakohasel poliitilisel tasandil (riiklik, piirkondlik, kohalik) vastavalt haridus- ja koolitussüsteemi ülesehitusele. Selline strateegia eeldab eelkõige järgmist:
 - (a) teiste poliitikavaldkondadega (nt tervishoid, sotsiaalteenused, tööhõive, eluase, õigusemõistmine, põgenike ja teiste rändajate kaasamine, diskrimineerimiskeeld) kooskõlastamise tagamine ning püsiva koostöö sisseseadmine haridus- ja koolitussüsteemi eri juhtimistasandite vahel, samuti süstemaatiline dialoog kõikide asjakohaste sidusrühmadega (sh õppijad, vanemad ja perekonnad ning tõrjutumate rühmade seisukohtade esindajad) alates koostamise etapist kuni rakendamise ja hindamiseni;
 - (b) selliste tasakaalustatud, ühtsete ja koordineeritud poliitikameetmete olemasolu, milles on ühendatud ennetamine, sekkumine ja tasakaalustamine, pöörates suurt tähelepanu ennetus- ja sekkumismeetmetele;
 - (c) strateegiliste riiklike, piirkondlike ja kohalike (nagu on asjakohane) haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumise ennetamise viiside lõimimine lähenemisviisidega, mille eesmärk on edendada põhioskusi, võidelda kiusamise ja küberkiusamise (sh soopõhine kiusamine ja seksuaalne ahistamine) vastu ning toetada heaolu;
 - (d) kaasavas keskkonnas universaalsete kogu kooli hõlmavate kõikidele õppijatele suunatud meetmete süstemaatiline kombineerimine sihipäraste meetmetega, mis on suunatud mõningatele õppijatele või õppijate rühmadele, kellel on sarnased vajadused või kes on mõõdukas ohus, ja individuaalsemate meetmetega, mis on suunatud neile, kellel on kompleksed või kroonilised vajadused ja kes on suurimas ohus;
 - (e) erilise tähelepanu pööramine ebasoodsama olukorra või diskrimineerimise ohus lastele ja noortele, tagades valdkonnaülese lähenemisviisi ja hõlmates asjakohased meetmed, mis on mõeldud ebasoodsas olukorras olevatele rühmadele, nagu sotsiaal-majanduslikult ebasoodsas olukorras, rände- või roma taustaga lastele, põgenikele, nähtavate ja mittenähtavate puuetega (sh pikaajalised füüsilised kahjustused, vaimse tervise häired, intellektipuuded või meelelised kahjustused), hariduslike erivajaduste või vaimse tervise probleemidega õppijatele;
 - (f) tähelepanu pööramine soolise ebavõrdsuse kindlakstegemisele hariduses ja koolituses, sealhulgas tugevdatud järelevalvega poiste ja tüdrukute tulemuste üle, ning vajaduse korral konkreetsete meetmete võtmine;

- (g) tõenduspõhisus, teabe saamine usaldusväärsetest andmekogumis- ja järelevalvesüsteemidest (vt allpool punkt 2) ja tuginemine uusimatele kvantitatiivsetele ja kvalitatiivsetele teadusuuringutele, kõikide õppijate õpiedu saavutamisele tõendatavalt kaasa aitavate tavade ja töövahendite kaalumise. See hõlmab inspiratsiooni ammutamist Euroopa tasandil pakutavatest ressurssidest, nagu koolidele ettenähtud veebipõhine töövahend,¹ kogumik inspireerivate tavade kohta kaasava ja kodanikuhariduse vallas² ja Euroopa Kutseõppe Arenduskeskuse (Cedefop) kutsehariduse töövahendite komplekt haridussüsteemist varakult lahkumise vastu võitlemiseks³ ning elukestva nõustamise süsteemide ja tavade aruanne⁴;
- (h) proportsionaalsete ressursside eraldamine, sealhulgas riiklike ja ELi rahaliste vahendite kasutamine, samuti reformide ning õppevahendite, taristu ja pedagoogikaga seotud investeeringute muu toetamine (eelkõige programm „Erasmus+“, taaste- ja vastupidavusrahastu, Euroopa Sotsiaalfond+, Euroopa Regionaalarengu Fond, programm „Digitaalne Euroopa“, programm „Euroopa Horisont“, tehnilise toe rahastamisvahend, Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond, Euroopa ühendamise rahastu rahastamiskava (CEF2));
- (i) selgete eesmärkide ja vahe-eesmärkidega rakendamiskava ning järelevalve- ja hindamiskava koostamine ning liikmesriigi olude seisukohast sobival tasandil koordineerimismehhanismi või -struktuuri loomine, et hõlbustada koostööd, toetada rakendamist ning võimaldada järelevalvet, hindamist ja poliitika läbivaatamist.

(2) Selleks et olla tulemuslik, peaks integreeritud strateegia põhinema usaldusväärsetel **andmekogumis- ja järelevalvesüsteemidel**, mis peaksid:

- (a) võimaldama kõikidel poliitikatasanditel (riiklik, piirkondlik ja kohalik) analüüsida alasoorituse ning haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumise ulatust, esinemissagedust ja võimalikke põhjuseid, muu hulgas tõrjutud õppijate ja perekondade seisukohtade kogumise teel;
- (b) olema kasutusel poliitika kujundamiseks ja juhtimiseks, rakendamise üle tehtavaks järelevalveks ning võetud meetmete tulemuslikkuse ja tõhususe hindamiseks;
- (c) võimaldama riskirühma kuuluvate õppijate või haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkunute varajast avastamist ja kindlakstegemist, et pakkuda õigeaegset ja asjakohast tuge, selliseid õppijaid sildistamata või häbimärgistamata;
- (d) olema aluseks tõhusate suuniste ja toe väljatöötamiseks koolidele.

Andmed ja teave peaksid ideaalis hõlmama hariduse ja koolituse kõiki tasandeid (alusharidus ja lapsehoid, põhihariduse 1. ja 2. aste, teise taseme hariduse alumine ja ülemine aste) ja liike, olema kättesaadavad eri poliitikatasanditel ja vastama isikuandmete kaitset käsitlevatele õigusaktidele. Vajadust mööda tuleks koguda hästi liigitatud (nt soo, sotsiaal-majandusliku tausta, rändetausta, roma tausta ja piirkondlike erinevuste alusel) kvantitatiivset ja kvalitatiivset teavet mitmesuguste tegurite kohta, millel on

¹ <https://www.schooleducationgateway.eu/et/pub/resources/toolkitsforschools.htm>

² <https://op.europa.eu/et/publication-detail/-/publication/2edab132-7fbc-11eb-9ac9-01aa75ed71a1>

³ <https://www.cedefop.europa.eu/en/toolkits/vet-toolkit-tackling-early-leaving>

⁴ <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/inventory-lifelong-guidance-systems-and-practices>

õpitulemustele negatiivne või positiivne mõju (nt alushariduses ja lapsehoiuis osalemine, kohalkäimine, õppeprotsessides osalemine, põhioskuste tase, heaolu koolis, vaimne tervis, kuuluvustunne, käitumisprobleemid, diskrimineerimiskogemus jne).

- (3) **Õppijate** toetamiseks on kindlaks tehtud järgmised head tavad, mille edukas rakendamine oleneb olulisel määral kõikide asjaomaste osaliste (koolijuhid, õpetajad, koolitajad ja muud asjaomased töötajad) pühendumusest riiklikul, piirkondlikul, kohalikul ja kooli tasandil vastavalt haridus- ja koolitussüsteemi ülesehitusele.

Ennetusmeetmed

- (a) Tagada arenguprobleemide, keeleoskuse ja hariduslike erivajaduste, sealhulgas sotsiaalsete ja emotsionaalsete raskuste varajane kindlakstegemine ning alasooritus- ja väljalangemisohus õppijate varajane avastamine, vältides samal ajal sildistamist ja häbimärgistamist.
- (b) Koostada õppekavad, mis on õppijakesksed ja põhinevad kaasaval ja suhtepedagoogikal ning võimaldavad kasutada mitmekesiseid ja isikustatud õpetamis- ja õppimisvorme. Kaaluda tuleks õppematerjalide koostamist koos laste ja noortega (vastavalt vajadusele), eelkõige seoses kiusamise ennetamise, sotsiaalse ja emotsionaalse õppe, konfliktide lahendamise ja eelarvamuste kummutamise materjalidega.
- (c) Lisada õppekavadesse alates alusharidusest ja lapsehoiust kuni keskhariduseni (teise taseme hariduse ülemine aste) sotsiaalne ja emotsionaalne õpe, kiusamise ennetamine, vaimne ja füüsiline tervis.
- (d) Tugevdada õppekeel(t)e oskust, väärtustades ja toetades samal ajal õppijate keelelist mitmekesisust kui pedagoogilist ressursi edasiõppimiseks ja hariduse omandamiseks. See võib hõlmata näiteks eelneva keeleoskuse hindamist, tugevat tuge õppija emakeeles ja õppekeeles, juurdepääsu koduses suhtluskeeles juhendamisele ning mehhanisme, mis toetavad eri haridustasemetel üleminekut vastuvõtuklassidest tavaklassidesse.
- (e) Eelkõige toetada põgenikel ja äsja saabunud rändajatel õppekeele omandamist varase keelekümlusega tavaklassides ja tavaõppekavade abil ning asjakohasel tasandil pakutava täiendava individuaalse toega, et kiirendada sotsiaalset ja akadeemilist õpet. Oluline roll võib olla ka jätkuval juurdepääsul keelelisele ja akadeemilisele toele ning karjäärinõustamisele koos vanemate kaasamise ja kultuuridevahelise haridusega.
- (f) Edendada interaktiivseid ja kogemuslikke pedagoogilisi lähenemisviise, et arendada õppijate iseseisvat ja vastutustundlikku õppimist ning võimaldada neil oma pädevuste arendamises aktiivselt osaleda. Sellised lähenemisviisid võivad hõlmata põimõppe võimalusi (sh digiressursid, juurdepääs raamatukogudele, laboritele, muuseumidele, kogukonnakeskustele ja loodusele), võttes arvesse puuetega õppijate vajadusi, õppeaja ja -keskkondade paindlikku ja mitmekesist korraldust, erialaülest õpetamist ja õppimist, koostööpõhist õpet ja vastastikust tuge ning puuetega õppijate puhul tehniliste abivahendite kasutamist.
- (g) Edendada hindamistavasid, mis kajastavad ja toetavad isiklikke õpivajadusi ja -teid, eelkõige kasutada formatiivset ja pidevhindamist ning ühendada mitu digitaalset ja mittedigitaalset vormi ja vahendit (nt portfoolid, vastastikune

hindamine ja enesehindamine), mis on kaasavad, kultuuritaustale vastavad ja osaluspõhised.

Sekkumismeetmed

- (h) Luua koolides raamistikud, millega pakutakse kõikidele õpiraskustega või alasooritusohus õppijatele sihipärast tuge valdkonnaülese ja meeskonnapõhise lähenemisviisiga (nt mentorluskavad, sealhulgas õpilastevaheline mentorlus; tugipersonali kaasamine, lisaõppeaeg kooliaasta jooksul ja/või koolivaheajal; juurdepääs täiendavatele õppekeskkondadele).
- (i) Pakkuda mitmetahuliste komplekssete vajaduste, sealhulgas sotsiaalsete, emotsionaalsete ja vaimse tervise vajadustega õppijate kaasavas ja juurdepääsetavas keskkonnas individuaalset tuge (nt personaalne juhendamine, individuaalsed õppekavad, spetsialisti pakutav emotsionaalne nõustamine, psühhoteraapilised sekkumismeetmed, valdkonnaülesed rühmad, perekonna tugi).
- (j) Pakkuda õppijatele, kellel on oma sotsiaal-majandusliku tausta tõttu raskusi põhivajaduste rahuldamisega (nt õppematerjalide puudus, raskused transpordiga, alatoitlus, ühekülgne toitumine või magamatus), kooli tasandil või koostöös teiste osalistega lahendusi.
- (k) Pakkuda ebasoodsas olukorras õppijatele sihipäraseid rahalise toetuse kavu, et hõlbustada nende edasiõppimist kesk- ja kõrgharidusasutustes ning keskkooli omandamist, mis annab asjakohase kvalifikatsiooni.
- (l) Näha põgenikest ja äsja saabunud rändajatest õppijatele ette rahastamiskord, et tagada vajaduse korral juurdepääs eraõppele või ettevalmistustundidele ning sujuv sisenemine haridus- ja koolitussüsteemi kõikidel tasanditel.

Kombineeritud sekkumis- ja tasakaalustavad meetmed

- (m) Pakkuda õppijatele sotsiaalset ja emotsionaalset tuge, eriti neile, kellel on negatiivsed lapsepõlvkogemused, kes on kogenud traumasid ja kes on raske sotsiaalse või emotsionaalse surve all, mis pärsivad nende osalemist koolitöös. See võib hõlmata haridustöötajate nõustaja- ja mentorirolli tõhustamist, õpilaste jaoks vaimse tervise spetsialistidele ja teenustele juurdepääsu hõlbustamist koolis ja selle ümbruses ning varajast sekkumist kiusamisohvrite ja kiusajate puhul. Luua vastastikune ja kogukonna tugi, et ennetada kiusamist/küberkiusamist ning võidelda mis tahes vormis diskrimineerimise vastu.
- (n) Tagada põgenikele ja äsja saabunud rändajatele juurdepääs õiglasele, vajadusi arvessevõtvale ja piisavale toele, sealhulgas sotsiaalsele ja emotsionaalsele toele, aidates neil toime tulla traumajärgse stressi, rände või integratsioonikogemusega seotud probleemidega. Eelkõige peaks sotsiaalne ja emotsionaalne tugi olema lõimitud laiemasse valdkonnaüleisesse kavasse, et võtta koostöös sotsiaal- ja tervishoiuteenistuste, vaimse tervise asutuste ning kõigi teiste asjaomaste teenistuste ja asutustega ning õppijaid ja perekondi tihedalt kaasates arvesse kõiki nende erivajadusi.
- (o) Hõlbustada juurdepääsu õppekava- ja koolivälisetele tegevustele (sport, kunst, vabatahtlik tegevus, noorsootöö jne) ning parandada nende õpiväljundite dokumenteerimist ja valideerimist.

- (p) Tugevdada haridus-, karjääri- ja muud nõustamist ning karjääriõpet, et toetada karjäärijuhtimisoskuste ja -pädevuste omandamist. See peaks hõlmama õppekavajärgset ja -välist tegevust, nagu tööloppimine, külastused töökohtadesse, töövarjuna tegutsemine, karjäärimängud või tutvustuskursused.

- (4) **Koolijuhtidel, õpetajatel, koolitajatel ja muudel töötajatel** on strateegias keskne roll. Selle paljunõudva ülesande täitmisel vajavad nad toetust ja vahendeid haridusliku ebavõrdsuse, alasoorituse ja võõrandumise mõistmiseks ning nende vähendamiseks. Lisaks neile vajalike teadmiste, oskuste ja pädevuste andmisele on selleks vaja ka sobivaid töötingimusi aja, ruumi ja vahendite osas. On kindlaks tehtud järgmised head tavad.

Ennetusmeetmed

- (a) Lõimida kaasamine, võrdsus ja mitmekesisus, alasoorituse ja võõrandumise mõistmine ning heaolu, vaimse tervise ja kiusamisega tegelemine kõikidesse kohustuslikesse õpetajate põhikoolitusprogrammidesse.
- (b) Tagada, et kvaliteetse ja teaduspõhise õpetajate põhikoolituse ja pideva kutsealase arenguga valmistatakse koolijuhte, õpetajaid, koolitajaid ja muid haridustöötajaid ette selleks, et:
- mõista riski- ja kaitsetegureid, mis võivad mõjutada õpitulemusi ning tingida võõrandumist või haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumist ning sotsiaalseid, emotsionaalseid ja käitumisraskusi;
 - mõista heaolu, puude ja vaimse tervisega seotud probleeme, sealhulgas traumajärgset stressi, ning toetada õppijate sotsiaalse ja emotsionaalse pädevuse arendamist;
 - omandada pädevus õpetada mitmekeelses ja mitmekultuurilises keskkonnas;
 - tunda ära ja kummutada soostereotüüpe õpetamises ja õppimises (sh vähesed ootused poiste õpitulemustele) ning töötada välja sootundlikud õpetamistavad, mis aitavad poisse ja tüdrukuid paremini motiveerida ja kaasata;
 - tunda ära eri liiki õppimisraskusi ja nendega tegeleda;
 - kasutada koostööpõhiseid tavasid ja töötada valdkondadevahelistes meeskondades nii koolis kui ka välispartneritega;
 - kasutada vajadust mööda mitmesuguseid õppemeetodeid, -vahendeid ja -keskkondi ning rakendada aktiivselt põimõpet, kombineerides tegevusi siseruumides ja vabas õhus, individuaal- ja rühmaõpet, digitaalseid ja mittedigitaalseid ressursse jne;
 - kasutada õpetamises ja õppimises formatiivse hindamise meetodeid ja vahendeid;
 - edendada positiivset õpikliimat, kasutades klassi juhtimise, kiusamise ennetamise ja konfliktide lahendamise strateegiaid, ning luua usalduslikud suhted õppijate, vanemate, perekondade ja hooldajatega, eriti nendega, kes on ebasoodsamas olukorras.
- (c) Luua õpetajatele, koolitajatele, koolijuhtidele ja teistele haridustöötajatele stiimulid töötamiseks koolides, kus õpib palju sotsiaal-majanduslikult

ebasoodsas olukorras õpilasi. Julgustada õpetajaks õppivaid üliõpilasi sellistesse koolidesse õppepraktikale minema.

- (d) Tagada, et kõik karjääriõppe ning õppe- või karjäärinõustamisega tegelevad töötajad oleksid koolitatud ja kvalifitseeritud ning neil oleks juurdepääs esma- ja täiendusõppele.
- (e) Toetada õpetajate, koolitajate, koolijuhtide ja teiste koolitöötajate heaolu, sealhulgas tagada sobivad töötingimused, kvaliteetne esmaõpe ja pidev kutsealane areng, juurdepääs toele ning vaimse tervise spetsialistidele ja teenustele, koostöö ja vastastikune toetus.

Sekkumismeetmed

- (f) Hõlbustada töötajate vahetust, vastastikust õppimist ja vastastikust toetamist õpetajate, koolitajate ja teiste haridustöötajate ja -spetsialistide seas, kasutades võrgustike loomist, seminare ja mitme ala spetsialiste hõlmavaid õppimiskooslusi ning juurdepääsu eksperdikeskustele ja asjakohastele ressurssidele, mis võivad aidata õpetamist ja õppimist kõikide õppijate konkreetsetele vajadustele kohandada. Tagada eelkõige juurdepääs spetsialiseerunud teabekeskustele või nõuanderühmadele, mis võivad pakkuda vajalikke õppevahendeid ja -meetodeid põgenike ja äsja saabunud rändajatest õppijate toetamiseks ning mitmes paikkonnas ja koolis töötamiseks.
 - (g) Uurida, kuidas alternatiivsed õpetajaameti õppimise viisid saavad soodustada haridustöötajate suuremat mitmekesisust ja võimaldada õppida õpetajaametit eri taustaga inimestel, sealhulgas neil, kes on ise olnud sotsiaal-majanduslikult ebasoodsas olukorras.
- (5) Kõikide õppijate õpiedu edendamisel on eriti tõhusaks osutunud **kogu kooli hõlmavad lähenemisviisid**, mille puhul kõik koolikogukonna liikmed (koolijuhid, õpetajad, koolitajad ja teised haridustöötajad, õppijad, vanemad ja perekonnad), mitmesugused sidusrühmad (sotsiaal- ja tervishoiuteenistused, noorsooteenistused, sotsiaalhooldustöötajad, psühholoogid, spetsialiseerunud psühholoogid/psühhoterapeudid, medõed, kõneterapeudid ja logopeedid, karjäärinõustajad, kohalikud omavalitsused, vabauhendused, ettevõtjad, ametiühingud, vabatahtlikud jne) ning ühiskond laiemalt osalevad aktiivselt ja üheskoos. Edukas poliitika võib hõlmata järgmist.

Ennetusmeetmed

- (a) Tagada koolijuhtidele ja koolide haldusnõukogudele piisav sõltumatus otsuste tegemisel, millega kaasneb range aruandekohustus.
- (b) Tagada, et kõikide õpiedu ja heaolu (sh kiusamise ennetamine, diskrimineerimisvastane võitlus, sootundlikkus ja terviseküsimumused) oleksid lõimitud kooli planeerimis- ja juhtimisprotsessidesse (kooli arengukavad, eesmärkide kirjeldused, iga-aastased või mitmeaastased pedagoogilised kavad jne), ning julgustada koole koostama, jälgima ja hindama konkreetseid kaasamiskavasid.
- (c) Tagada, et sisemised ja välised kvaliteedi tagamise mehhanismid võtavad arvesse kõikide õppijate õpiedu ja heaolu koolis ning hõlmavad ka selliste küsimustega seotud eesmärke ja näitajaid, nagu õpikliima, kiusamine ja heaolu. Tagada, et väline hindaja või kontrollija pakub inspekteeritavatele koolidele

nõuandeid ja tuge, toetab kooli enesehindamist ning edendab kaasamis- ja heaolustrateegiate ja -tavadega seotud eneseanalüüsi ja -arendamist.

- (d) Pakkuda täienduskoolituse võimalusi ja nõustamist, et toetada koolijuhte organisatsiooniliste muutuste juhtimisel ja kaasavate tavade edendamisel.
- (e) Toetada osaluspõhist ja demokraatlikku koolikeskkonda, kus õppijad kaasatakse koolis ja klassis otsuste tegemisse ning kasutatakse lastele ja noortele, sealhulgas tõrjutud kogukonnast pärit lastele ja noortele kohandatud osaluspõhiseid meetodeid.
- (f) Edendada koolikultuuri, mis hindab mitmekesisust, soodustab õppijate heaolu, edendab nende kuuluvustunnet ja loob ohutu keskkonna dialoogi pidamiseks vastuolulistel teemadel.

Kombineeritud ennetus- ja sekkumismeetmed

- (g) Toetada koostööpõhiseid ja valdkondadevahelisi tavasid koolis ja partnerlussuhteid kohalike teenistuste, sotsiaal- ja tervisevaldkonna spetsialistide, ettevõtjate ja ühiskonnaga laiemalt.
- (h) Edendada koole kui kogukondlikke elukestva õppe keskusi, kus haridus- ja ühiskondlik elu on tihedalt põimunud naabruskonnaga ja kus kogukond võtab jagatud vastutuse kooli kui õppepaiga eest.
- (i) Edendada võrgustike loomist koolide vahel ja erialadevahelisi õppimiskooslusi kohalikul, piirkondlikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, et edendada vastastikust õppimist. Julgustada koole kasutama ressursse, mis on kättesaadavad koolidele ettenähtud veebipõhises töövahendis, kogumikus inspireerivate tavade kohta kaasava ja kodanikuhariduse vallas ning Cedefopi kutsehariduse töövahendite komplektis haridussüsteemist varakult lahkumise tõkestamiseks.
- (j) Edendada keeleteadlikkust koolis ja selle ümbruskonnas, julgustades mõtisklema keelilise ja kultuurilise mitmekesisusega seotud normide, väärtuste ja hoiakute üle, sealhulgas avastama kõik koolikogukonna kõneldavad keeled, kaasates vanemad ja perekonnad, hooldajad ja üldsuse keeleõppesse, rajades raamatukogud, kus on eri keeltes materjale, või soodustama pärast kooli toimuvaid keeletegevusi.
- (k) Toetada koole tõhusate tavade lõimimisel igasse äsja saabunud rändajate (sh põgenikud) keeleõppeprotsessi etappi, sealhulgas esmane vastuvõtt ja hindamine (nt kirja- ning keele- ja muude põhioskuste tervikliku ja mitmemõõtmelise hindamisega), paigutamine ja vastuvõtmine (nt tagades ajaliselt piiratud esmased ettevalmistustunnid, kui see on vajalik, ning määrates sotsiaal- ja õppetootuse, et hõlbustada sujuvat üleminekut tavaõppesse) ning järelevalve (et ennetada rändajatest õppijate geograafilist eraldamist kooli sisseastumise ja vastuvõtmise kriteeriumide alusel).
- (l) Julgustada tõhusat teabevahetust ja koostööd vanemate, eestkostjate ja perekondadega seoses nende lapse haridusalaste edusammude ja heaoluga, sealhulgas kohaliku kogukonna kultuurivahendajate abil. Kaasata vanemad, perekonnad ja eestkostjad õppekavajärgsetesse ja -välistesse tegevustesse (nt vabatahtlik tegevus õppetöös, lugemis- ja kodutööklubid, kooli juhendatud raamatukogu- ja pärast kooli toimuva tegevuse programmid, samuti tööklubid, töömessid, kokkupuuted töökohtadega, külastused karjäärikeskustesse jne).

- (m) Edendada vanemate ja perekondade aktiivset kaasamist kooli otsuste tegemisse, sealhulgas õppekava, õppetöö planeerimise ja hindamise, heaolu- ja vaimse tervise programmide, sotsiaalse ja emotsionaalse õppe ning karjäärinõustamise kohta, edendada ja toetada tõrjutud sotsiaal-majandusliku taustaga vanemate osalust.
 - (n) Toetada vanemate osalust laste varajase lugemis- ja matemaatikaoskuse omandamises, näiteks koduste raamatute kavadega, perekonna tasandi kirjaoskuse algatustega jne. Suurendada koostöös kohalike teenistuste ja vabaihendustega perekonnapõhise õppe ja vanemate harimise võimalusi, eelkõige nende puhul, kellel on vähene haridus ja kes on vaesuse ohus.
 - (o) Pakkuda lisatuge sotsiaal-majanduslikult ebasoodsates piirkondades asuvatele koolidele, kus on palju tõrjutud kogukonnast pärit õpilasi. See võib hõlmata sellistes koolides õpilaste arvu vähendamist õpetaja kohta, kui vaja, ning sihipäraste materjalide, seadmete ja taristuga varustamist.
- (6) Kõikide õppijate õpiedu saavutamise soodustamiseks on oluline sekkuda süsteemi tasandi aspektidesse, mis võivad eri viisil mõjutada võrdseid võimalusi ja kaasamist hariduses ja koolituses. Integreeritud ja tervikliku strateegia koostamisel võib kaaluda järgmisi struktuurimeetmeid.
- (a) Tagada üldine võrdne juurdepääs taskukohasele, kvaliteetsele ja piisava arvu töötajatega alusharidusele ja lapsehoiule, mis võib suurendada laste heaolu ja kognitiivset arengut ning sotsiaalset ja emotsionaalset arengut laiemalt, rajades vundamenti, mis on vajalik, et lapsed hariduses ja elus edu saavutaksid.
 - (b) Tugevdada kvaliteetset, atraktiivset ja paindlikku kutseharidust, milles on ühendatud kutseoskuste ja põhipädevuste omandamine.
 - (c) Edendada aktiivset segregatsioonivastast poliitikat, eelkõige kehtestades vastuvõtueeskirjad, mis võimaldavad mitmekesisest koolikoosseisu ja õppekvaliteedile keskenduvat poliitikat, ning suurendada teadlikkust klassis valitseva mitmekesisuse kasulikkusest kõikide õppijate haridustulemuste parandamisele.
 - (d) Toetada puuetega õppijate kaasamist tavakoolidesse, pakkudes väljaõppe saanud õpetajate ja muude haridustöötajate/nõustajate või tervishoiuspetsialistide poolset tõhusat tuge. Sellega peaks kaasnema füüsiliste takistuste kõrvaldamine koolikeskkonnast, sobivas vormis õppematerjalide tagamine ning mitmekesisiste õpetamis- ja õppimismeetodite pakkumine.
 - (e) Vältida klassikursuse kordama jätmist niivõrd kui võimalik ja asendada see laste ja noorte õpivajaduste ja -raskuste jälgimise ja neile varakult tähelepanu juhtimise vahenditega ning vajaduse järgi sihipärase ja individuaalsema toe pakkumisega.
 - (f) Leida alternatiive varasele diferentseerimisele, et edendada eri võimekusega õppijate positiivset vastasmõju heterogeensetes rühmades ja vähendada õpilaste segregatsiooni kaudu avalduvat sotsiaal-majandusliku tausta mõju õppijate tulemustele.
 - (g) Suurendada õppevormide paindlikkust ja läbitavust näiteks moodulkursuste, eriala omandamisele suunatud kursuste pakkumise või kestuse ja lähtepunktide paindlikkuse edendamiseks. Hõlbustada hariduse tasemete ja liikide vahelist ning koolist tulevasele tööle üleminekut, muu hulgas tunnustamis- ja

valideerimiskorra, kvalifitseeritud spetsialistide pakutava karjäärinõustamise ning sidusrühmadega, sealhulgas ettevõtjatega tehtava aktiivse koostööga.

- (h) Pakkuda võimalusi tagasipöördumiseks tavaharidusse ja tagada kõikidele haridus- ja koolitussüsteemist enneaegselt lahkunutele tasuta juurdepääs kvaliteetsetele uue võimaluse andmise programmidele, mida võib pakkuda ka noortegarantii osana.